

"גשר" על מים סוערים?

Olga Gershenson, *Gesher: Russian theatre in Israel – a study of cultural colonization*, New York, Peter Lang, 2005, 215 pp.

אליה מאתנו שנזקקו לעתים ל"טור השביעי" של אלתרמן, בזמן אמת או שנים אחרי שהטורים הופיעו, זוכרים אולי את שירו על "הנקודה היהודית". שם מאוחסנת תמצית יהדותו של נושא הנקודת, כמו אקדחו של צ'קוב, מרגע שנגלתה, חזקה עליה שתפעול ותשפייע. ואפשר שזהו אחד מצפני הספר: הנקודה היהודית פlös א'קוב שוים, אולי, תיאטרון "רוסי" בישראל.

מחברת הספר – ד"ר אולגה גרשנוזן – באה לישראל מרוסיה, והמשיכה אחר כך לאלה"ב, שם היא מרצה באוניברסיטת מסצ'וסטס, אמריקרט. בספרה היא מנסה לעשות להטוט לא פשוט: להסיר את המסכה מפניםם של אנשים שעוניים דזוקא במסכות, בתחפושות, בטשטוש מכובן של גבולותאמת ובדיוון. "להסיר את המסכה" כאן, אין פירושו לחשוף תחכחות להרע. זהו ניסיון לספר את סייפוּרוֹ של תיאטרון גשר כמפגש בין תרבויות. נראה כי המחברת החוקרת החלטה מראש להימנע מס'קרים ניוט', היפר-רומנטיקה ו'שמאלץ' המתבקשים במפגש כזה. החלטתה העקרונית ניתנת להבנה, ויש בה היגיון אקדמי, אך בכך גורה גרשנוזן על חיבורה שרמן רוסי, עם גשר, לא יהיה בו. התוצאה היא יותר התנגדות מאשר חיבור.

בספר יש סקירה היסטורית של גשר ופעלו, תקציבים, שמות, רחובות ובינויים בהם פעל התיאטרון, אזכור שמות האציגות ובמאים (בעצם במא – יי'גנוי אריה האחד והיחיד), ועוד פרטים ובנדי פרטיטים שיוכלו לשיער במחקר ההיסטורי שייעשה כאן וDOI בעוד דור או שניים. אבל כל אלה, אם להישאר בשפת התיאטרון, הם בעיקר התפאורה. החלק המרכזי של הספר עוסק, כאמור, בהתנגדות בין תרבויות. זה לא תיק מספר כך וכך, תיאטרון גשר נגד מדינת ישראל או להפך, אבל זה מאבך: רוסיות נגד ישראליות, חדשים מול ותיקים, הם ואנחנו – כשהחלק הזה, הם ואנחנו, קצת מתרכבב, גם על במת גשר, גם בספרה של גרשנוזן.

השאלת המלווה כל מאבך, "מי המנצח?", מרוחפת לאורך הספר כולם, גם אם אינה מופיעה במפורש. והתשובה לה, שדזוקא נמסרת בבהירות יחסית, מערפלת עוד יותר את התמונה הסובוכה מילא: על פי הספר (וגם לעניות דעתך – י.ש.), הצגת הדגל של גשר היא "כפר" של יהושע סובל, בן הארץ הוז, אך גם גם בנים של מהגרים – עולים מروسיה של פעם, שהזדווגו העוסק בהגרים "רוסים" לארץ ישראל מבוצע בידי מהגרים "רוסים" למדינת ישראל. גלגול דורות?

אין לכם [ל"רוסים" – י.ש.] חלק עטנו. גם אריה אינו נקי מאמרות פוגעות, כשהוא מציג את גשר כמי "لוחמים למען קצת תרבות בארץ הוז...", (עמ' 161), מבטל בכך, אולי שלא מדעת, מוסדות ואירועי תרבות שהיו כאן לפני גשר, ואחרים הפועלים במקביל ל"תיאטרון הרומי של אריה", אם למתצת הקל גודל מהביקורת. אריה וגשר נופלים אל תוך המלבודה של "אין נבי באעירו": למה העיתונות (הביקורת – י.ש.) הנפלה שאנו מקבלים בכל העולם אינה נחשכת בענייני המבקרים הישראלים, הוא שואל (עמ' 161), אך חמוץ כאן שתי נקודות חשובות: האחת – הביקורת מחו"ל.cn המשמעותית כאן, ובקרים הישראלים כן מתייחסים אליה, אך רק כתוספת, לא כמו עקרית. השניה: גשר קיבל לא מעט פעמים גם כאן, בישראל, ביקורות מצוינות. אלה נזכרות בספר, אך פחות מהביקורת הפחות טובות, ואם יש כאן "אשמה", היא בכותבת, לא במושאי כתיבתה. אלא כאמור, גרשנzon לא רצתה מתיקות. אריה מודיעש אמן כי גשר אינו תיאטרון אני, גרשנzon מרבה לצטט זאת, אך אריה טוען גם לזרות ולאחרות, טיעונים המאפשרים למבקרים להתחמקם על הרצף שבין רחמים לבין עינוי. העיסוק בכל אלה תופס מקום רב מדי בספר, מה שדוחק את מרכיביו המדקדקים, האקדמיים, בהם גם מודל מקורי שבנה המחברת וענינו קולוניאליות תרבותי, מעט לשולים, וחלב: זה החיבור המרכזי והחשוב ביותר שנכתב עד כה על גשר, ויחס כמותי אחר בין המענין והחשיבות, היה מיטיב עמו. וגם כך, הספר כתוב וערוך היטב.

בקטעים אחרים בספר, פחות קונפליקטואליים, מביאה המחברת את פרשת לימודי העברית בתיאטרון, חזות לקראת הצגות כשהשכנים במסכות (גז, לא תיאטרון) על פניהם בעת "מלחתת הסקדמים", שההיפה בערך את חודשי גשר הראשוניים, ועוד מארג של שמות, פנים, מקומות, סיפורים קטנים. אלה הקטעים הפחותים "מדמים", והם ודאי הנוחים יותר לקריאת: יש שם סולידריות של (כמעט) כולם עם כולם. סולידריות, לא קונצנזוס דביק.

למי שרצה לראות כמה גשר הוא החלק מאיתנו, ממלץ להיעזר בפתחן היהודי-דורי ישן: היופש שמוט. בפרק הנספחים מוצגות זו מול זו שתי רישימות של אנשי התיאטרון שעיל הבמה, מהוחריה, במשדרים, בהנגלת, בכל מקום. דשימה אחת היא משנת 1991, השנה השנייה מ-1999, אלה גבולות הספר, והשנייה כפולה באורך מהראשונה. וההשומות? בשנייה הדבה שמות ישראלים מכאן, לצד השמות ממש. אולי זה מרגיע את מי שמחפש רוגע, אבל במחשבה שנייה, רוגע ותיאטרון אינם חיבור טוב. ואם הספר הזה, ברובו, אינו סם הרגעה, וגשר ודאי אינו כזה, הרי כל אחד מהם עושה היטוב את חלקו. לו אני בעל תפkid בגשר לא היהודי מתחש בספר, אולי אפילו היהודי עושה בו שימוש: קראו אותו, דאו אותו (שוב ושוב, אם אפשר), ושפטו אותו: האם אנחנו באמת גשר אחד דחוק מדי? (חשיבותו של כותב ביקורת זו לא בלמד רבתה!).

יובל של

עם מסירת הגילון לדפוס נודע לנו על פתרותו הפטאומית של חוקת התקשרות היהודית ברוסיה, ד"ר יובל שלן ז"ל. מאמר מפרי עטו יתפרסם בגילון קשר הבא.

גelog נשות? תמונה של ילד עDOI תליוון, בתוכו תמונה של עDOI תליוון, שלצוארו תליוון ובו ילד ולצוארו תליוון עם ילד? הכל נכון. אבל הגאה זו כבשה קהלים, ביום, מקרים לא רק בישראל, אלא באנגליה, אריה"ב, גרמניה, אוסטרליה... אולי ישנו איזה גן קולקטיבי של הגאה, וגורר הוא נשא שלוי. נשא-על.

גרשנzon אינה מדרפה, ודימוי המאבק או הזירה הוא, כאמור, הדומיננטי: החמישייה הפתחת של גשר במהלך המאבק הוה על לב הקהל הישראלי, על אהדת העיתונות הישראלית, אולי אפילו ראש הגוף של הקולוניאליים (שלא לומר אימפריאליים) התרבותייםarios הם: ייגני אריה – הבמאי, וארבעת כוכבי גשר – רוסים כולם (שבילנו, הישראלים, "רוסי") הוא מי שבא "שם" ומדבר רוסית... מוסקה, ריגנה, טשנט – הינו הך הון לנו): ייגני דודינה, איגור מירקובנוב, שאשה (גרשנzon מקידת על יישראלי-סאה) דמידוב ונטליה ייטולביב'מןו. מול אלה, בעיקר במובן של נגד אלה, מתיצבת הביקורת הישראלית. אין לה מנהיג מוכתר, כמוMicah גנדולין, מAKER התיאטרון של הארץ מסתמן בכזה. החיכוך בין הצדדים אין רק על הפרטואר – ישראלי, רוסי, כללי, ועל פרשנותו שונות לטקסטים תיאטרוניים כפי שאירה פירש ושותקי גשר העלו. החיכוך, בשורות ובニアן, הוא גם או בעיקר על מקומו של תיאטרון אחר, רוסי, בגין, ובכישיו הישראלים. אולי המילה המתאימה לכך היא צרימה: חלק מהbakrim רואים במא שועשה גשר צרימה באיזו הרומניה תרבותית ישראלית, או לפחות בסדר תרבותי בסיסי ישראלי, כפי שהוא צריך להיות. אנשי גשר לא תמיד מבינים אך ביקורת תיאטרון, עניין לגיטימי, הופכת פתאום להתקפה על כל מה שהם מייצגים, וירדים בחזרה.

יתכן שקו פרשת והמים, או קו פרשת הביקורת, מתמצה ב"אוכלים", מחוזה של יעקב שבתאי, עוד ישראלי שורשי (עוד, משום שישנם גם יורם קניוק עם "אדם בן כלב" ואמר, סובול ו"כפר"), שהזאג בגשר ב-1998, ולא זכה לביקורות חיווכיות (בלשון המעתה). גרשנzon מצינית את 'אוכלים' נקודת ההתחלה של מה שהוא קוראת "All the way down" (עמ' 149). שם נפתחת או מתעוררת חזית המאבק בין גשר כקולקטיב תרבותי-אמונתי, לבין ביקורת התיאטרון בעיתונות הישראלית – שלמות שאינה מאורגנת או מתומנת, נתקפת בידי חלק מאנשי גשר כazzo. גרשנzon מסירה את הcppots, או טענת שהצדדים לעתות עושים זאת. "Yevgeny Arye vs. Critics" היא פרשת תחתיה סדרת עיתומות בין אריה לבין מבקרי תיאטרון בעיתונות הישראלית. ואולם, קריאה חווית של תאור העיתומים, בהם גם האשמה אריה בשבירת הכללים המנוסחים את הדיסטים שבין מבקרים למשאי הביקורת, מגלה כי האש התקשורית מכוונת יותר לאיזה, פחות אל גשר. ואולי באופן קצת אבסורד יוצא מכאן אמרה, שגורר ואריה לא תמיד חד הומ. אבל גם אם נניח לרוגע לקרב עם אריה, יהו זה מרתק או רכלותי כאשר היא, מצטירת או עכירות ביחס גשר עם הביקורת הישראלית. ואם הרווחה של החברת, הרי זה כבד כמעט סקסוך גלבאלי: מי אתם שתלמידו אותנו תיאטרון? ומה אתם שתמתחו עליינו ביקורת? ובשם מי מדברים? ואתם, בשם מי? ושאלת אחת עולה שוב ושוב, ופוגעת שוב ושוב: "...האם אין לנו תיאטרון משלנו?" (תמר אבידר במעריב, 10.1.1999), כאמור,